

2. BÖLÜM

CUMHURBAŞKANINA DEVREDİLEN YETKİLER

Giriş bölümünde izah ettiğim üzere, yeni anayasa teklifi ile Türkiye'nin en yetkili makamı artık cumhurbaşkanlığı olacaktır.

Yeni anayasa teklifi ile iki kaynaktan cumhurbaşkanına yetki devri gerçekleşecektir:

- **Mevcut anayasamızda, bakanlar kurulunca kullanılan tüm yetkiler artık tek başına cumhurbaşkanı tarafından kullanılacaktır.** Yeni madde (104) açıktır: *"Yürütme yetkisi, cumhurbaşkanına aittir."*
- **Mevcut anayasamızda, münhasıran Meclis'e ait birçok yetki, cumhurbaşkanına devrediliyor.**

Özellikle bu yetkileri aşağıda ele alacağım. Ancak, öncesinde, **büyük resmi** kolayca size takdim etmek için, yeni anayasa teklifinde cumhurbaşkanına verilen kilit yetkileri özetleyen tablomu paylaşmak istiyorum. (Bu yetkilerin tümüne ayrıntılı yer ayırmayacağım, sadece en kritik bulduklarımı ayrıntılı izah edeceğim.)

YENİ ANAYASA TEKLİFİ:

CUMHURBAŞKANI

MECLİSİ KONTROL EDECEK

- CB, Parti G.Bşkını olarak MV Listelerini yapacak.
- CB, Meclisi Feshedebilecek.
- CB, Bütçeyi hazırlayacak.
- CB, Kararnameler ile Kanun alanını daraltacak.
- CB, Kanunları Veto edebilecek.

YARGIYI ŞEKİLLENDİRECEK

- HSK Başkanını atayacak.
- 13 üyeli HSK'nın 6 üyesini atayacak.
- AYM'de 15 üyeden 12'sini atayacak.

ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ BELİRLEYECEK

- CB, uluslararası Anlaşmaları onaylayacak.
- CB, Büyükelçileri atayacak.

GENİŞ YETKİ ALANLARI

- Milli Güvenlik Politikalarını belirleyecek
- TSK Başkomutanlığını TBMM adına temsil edecek
- TSK kullanılmasına ve
- OHAL ilanına karar verecek.

BÜROKRASİYİ / DEVLETİ ŞEKİLLENDİRECEK

- Bakanları atayacak
- Bakanlıkları kuracak/yetkilendirecek
- Kamu Tüzel Kişilerini kurabilecek
- Tüm üst kademe Kamu Yöneticilerini atayacak: merkezi idare yöneticileri + BDDK, SPK, EPDK, (vb) kurumların üst yöneticileri
- Tüm atama kriterlerini (usul ve esaslarını) kendi belirleyecek
- Eğitimi şekillendirecek (Milli Eğitim Bakanlığı + YÖK + Rektörler)
- Orduyu şekillendirecek.

> Bu geniş yetkilere karşılık: DENETİM?

- Tüm bu yetkileri CB tek başına: Herhangi bir denetim olmadan kullanacak.
- Yargı Denetimi daraltıldı.
- Tek Denetim: 400 MV ile Yüce Divan'a sevk/cezai suç durumunda
- Ömür boyu hukuki koruma
- 3 dönem seçilme imkanı (Md. 116)

Av. Ece Güner Toprak

2.1. HALKIN PARASINI HARCAMA YETKİSİ, ARTIK CUMHURBAŞKANINDA OLACAK

- **Mevcut anayasamızda, “Cüzdanın Gücü” (Bütçe Yetkisi) Meclis’tedir. (Madde 161 Vd.)** Bakanlar kurulu, bütçeyi hazırlar. Sonrasında bu bütçe, Meclis’te, bütçe komisyonunda ayrıntılı olarak görüşülür, tartışılır. Komisyonun üyelik yapısı da bellidir. Komisyonda muhalefete de yer verilmektedir (40 üyenin 25’i iktidar grubundan, 15’i muhalefet partilerinden gelmektedir). Nihai olarak, bütçe, Meclis Genel Kurulu’nda görüşülür.

Meclis’in onaylamadığı bir bütçe olamaz! Bütçesiz hükümet ve devlet de olamaz. Hükümetin sunduğu bütçe onaylanmaz ise Meclis’in talepleri doğrultusunda, mevcut sistemimizde ya hükümet çekilmek zorunda kalır ya da Meclis’in talepleri doğrultusunda, yeni bir bütçe hazırlaması gerekir,

Özetle, mevcut anayasamızda, bütçe konusunda son ve belirleyici söz, mutlak şekilde Meclis’indir!

- **Yeni Anayasa Teklifinde, “Cüzdanın Gücü” Cumhurbaşkanına Verilmiştir. (Madde 161 vd.)**

Bütçeyi, cumhurbaşkanı hazırlayacak ve Meclis’e sunacaktır.

Bütçe yine komisyonda görüşülür; ancak bütçe komisyonunun oluşumu ayrıntılı düzenlenmemiştir. Umarız ki muhalefetin haklarını azaltacak şekilde yorumlanmaz!

Esas yenilik şudur: *“Meclis, bütçeyi (veya geçici bütçeyi) onaylamazsa, bir önceki yılın bütçesi yeniden değerlendirme oranına göre artırılarak yürürlüğe konur.”*

Diğer bir ifade ile Meclis'in bütçe konusunda "son ve belirleyici söz" söyleme hakkı elinden alınmıştır!

Meclis, Bütçeyi Onaylamazsa, "Hayat Devam Eder." Sadece Geçen Yıllık Bütçe Temel Alınır.

Bu bir "ayrıntı" değil, çok esaslı bir farktır. Bütçe konusunda "son sözün" Meclis'te olması, Meclis'e aktif olarak bir vizyon çizme olanağı verir.

Basit bir örnek vereyim: Meclis çoğunluğu, eğitim bütçesi iki misli yapılmadığı sürece bütçeyi onaylamayacağını kararlaştırabilir. Bu sebeple bütçeyi onaylamaktan kaçınabilir ve hükümeti ya bu reforma zorlar ya da hükümet değişikliğini zorlar!

Oysa yeni anayasa ile Meclis'in herhangi bir vizyon çizmesi imkansız hale gelmiştir. Aynı örnekten yola çıkarsak; Meclis'in talebine rağmen cumhurbaşkanı, eğitim bütçesini iki misli yapmazsa hayat devam eder. Geçen yıllık bütçe yeniden değerlendirme oranı ile artırılarak uygulanır.

Üstelik daha da önemlisi, diyelim ki **seçildiği ilk yıl** bir cumhurbaşkanının, Meclis'te büyük bir desteği vardır ve kendi vizyonuna göre önerdiği çok yeni bir bütçeyi Meclis onaylar. Meclis özetle, cumhurbaşkanının yeni fikirlerine "bir şans" verir.

Ancak, bu düşüncelerin başarısız olduğunu farz edelim. **Bir cumhurbaşkanı kendi vizyonunda ısrar ederse Meclis bunu "düzeltemez"**. İleriki yıllarda, Meclis bütçeyi reddederse birinci yılın bütçesi sürekli uygulanmaya devam eder! Bu sebeple, çok net şekilde, bütçe konusunda son sözü söyleme yetkisi Meclis'in elinden alınmıştır.

TESPİT 8:

CÜZDANIN GÜCÜ, ARTIK CUMHURBAŞKANINDA OLACAKTIR.

MECLİS, BÜTÇE KONUSUNDA PASİF BİR ROLE ÇEKİLECEK VE "AKTİF VİZYON ÇİZME" OLANAĞI, TAMAMEN ELİNDEN ALINACAKTIR.

OYSA DEMOKRASİLERDE CÜZDANIN GÜCÜ HER ZAMAN MECLİS'TEDİR.

Demokratik ülkelerde; hem başkanlık sisteminde hem de parlamenter sistemde, cüzdanın gücü her zaman Meclis'tedir.

Bütçe nedir? Halkın parasının (vergilerinin) nasıl harcanacağı karardır.

Bu sebeple –ve yüzyıllarca süren büyük mücadeleler sonucu– bütçe konusunda son sözü söyleme yetkisi, demokrasilerde her zaman Meclis'in olmuştur. Halkın parasının nasıl harcanacağı konusunda "son sözü", halkın tümünü temsil eden Meclis söyler.

Yürütme organı, bütçeyi hazırlar; ancak bu bir **öneri** mahiyetindedir. Neden halkın yaklaşık yüzde 50'sini temsil eden yürütme bu kararı vermemelidir?

Çünkü diğer yüzde 50'nin de **vergileri** toplanmıştır! Halkın yüzde 100'ünün parası harcanacaktır. Öyleyse bu kararı, halkın yüzde 100'ünü temsil eden Meclis vermelidir. Yüzyıllardır verilen mücadele sonucu, **halka** verilen en büyük haklardan birisidir: "*Kendi paranın nasıl harcanacağına sen (temsilcilerin aracılığıyla) karar verirsin!*"

Parlamentar sistemleri anlatmama gerek yok. Zira oradaki düzenlemeler, bizim mevcut düzenlememize benzer ve son söz açıkça Meclis’indir.

Başkanlık sisteminde bütçe süreci nasıl işler, kısaca tarif edelim:

– **ABD’de Anayasa, “Cüzdanın Gücünü” Meclis’e (Kongre’ye) Vermiştir:**

ABD Başkanı, Meclis’e önce bir bütçe önerisi sunar. Daha doğrusu, bunu Bütçe ve Yönetim Ofisi kurumu aracılığıyla yapar. En geç Şubat ayının ilk Pazartesi, Kongre’ye bütçe önerisi sunulur. Başkanın bütçesi sadece bir **öneri** niteliğindedir. ABD’de **“cüzdanın gücü”** (power of purse) açıkça (Temsilciler Meclisi ve Senato’dan oluşan) Kongre’dedir.

Kongre, bütçe önerisini istediği gibi değiştirebilir. Bütçeyi, Kongre’yi oluşturan iki meclis de (Temsilciler Meclisi ve Senato) görüşecektir. Kongre’de oluşan bütçe en sonunda tüm kanunlar gibi başkanın onayına sunulacaktır. Başkan veto ederse Kongre üçte ikilik bir çoğunlukla bu vetoyu aşabilir. Süreç, yeni mali yılın başlangıcında, 1 Ekim’de bitmek zorundadır.

Peki, 1 Ekim’e kadar bütçe yapılmazsa ne olur? Devlet hiçbir harcama yapamaz! Bu durum, ABD’de zaman zaman yaşanmıştır. Zira ABD Anayasası çok açıktır: **“Kanun ile belirlenmedikçe, Hazine’den hiçbir harcama yapılamaz.” (Madde 1-Bölüm 9).**

Yakın tarihten, 2013 yılından bir örnek: Bütçe konusunda anlaşma sağlanamayınca hükümet ile Kongre arasında kriz yaşanmıştır. Sebebi, Obama’nın yapmak istediği bazı reformların (özellikle sağlık reformu) Cumhuriyetçiler’in ağırlıkta olduğu Temsilciler Meclisi tarafından reddedilmesiydi. Sonunda, bu durum uzlaşma kültürü ile aşılmıştır. Başkan Obama’nın **“uzlaşma ürünü”** diye nitelendiği tasarıda, desteklemediği pek çok kalem bulunuyor.

Ancak sonuç şu ki, **“zavallı Obama”**dan daha güçlü bir kurum vardır, o da Amerikan halkının tümünü temsil eden Temsilciler Meclisi ve Senato, yani Kongre'dir. Cüzdanın gücü de Meclis'tedir.

- Şimdi Türkiye'de Anayasa önerisini hazırlayanlar şu tezi savunuyorlar: *“Ya Meclis, cumhurbaşkanından farklı bir görüşteyse, ya bütçe önerisini onaylamazsa ne olacak? O yüzden böyle bir hüküm getirdik.”*

Yukarıda ABD örneğinde izah ettiğim üzere böyle durumlarda yine son söz mecliste olmalı ve uzlaşa ve ortak akıl arayışları ile “en iyi ve tüm taraflarca kabul gören bir bütçe” oluşturmak için çaba gösterilmeli. Aynı şey parlamenter sistemde geçerli: Karşı görüşlü bir Meclis çoğunluğu olursa hükümet geri adım atar ve uzlaşa aranır (veya parlamenter sistemde) hükümet değişir. Demokrasiler böyle işler.

Yukarıdaki tezi savunanlara çok basit bir soru sormak isterim: **Bir tek biz mi bu “çözümü” bulduk?** ABD'liler bunu 200 yıldır düşünemedi mi? Uğraşmak yerine, “Başkanın dediği bütçe olsun veya eski yılların bütçesi devam etsin” formülünü bulamadılar mı? Avrupalılar da mı bulamadı? **Bizden ortalama 4-5 kat zengin, en gelişmiş teknolojileri icat etmiş, 200 yıllık demokratik anayasal tarihi olan bu ülkelerin neden aklına bu formül gelmemiş?**

Mesele bu “formülü” düşünmemiş olmaları değil; mesele, bu formülün yüzyılların mücadelesi sonucu oluşturulan ilkeleri yok sayması meselesidir. Mesele, teklif edilen “çözümün” esasında demokratik olmamasıdır. “Başkana kolaylık olsun” hedefi yerine, bütçede doğru çözüm aranmalıdır ve doğru çözüm çaba gerektirir, uzlaşa gerektirir, ortak akıl ile en doğrusunun bulunmasını gerektirir.

TESPİT 9:

BAŞKANLIK SİSTEMLERİNDE, BÜTÇE KONUSUNDA YETKİ MECLİSE VERİLMİŞTİR. BAŞKANLAR SADECE YOĞUN ŞAHSİ MÜCADELELER SONUCU BAZI REFORMLARINI VEYA İSTEKLERİNİ BÜTÇELERE DAHİL EDEBİLMİŞLERDİR.

BAŞKANLIK SİSTEMİNDE, PARLAMENTER SİSTEMDE OLDUĞU GİBİ – YÜZYILLARIN AYDINLANMA MÜCADELESİ SONUCU - “CÜZDANIN GÜCÜ” HER ZAMAN MECLİSTEDİR.

BU AÇIDAN DA YENİ ANAYASA TEKLİFİ, PARLAMENTER SİSTEME DE BAŞKANLIK SİSTEMİNE DE UYMAMAKTADIR.

MECLİS ÇOK ÖNEMLİ BİR YETKİDEN MAHRUM EDİLMEKTEDİR.

2.2. CUMHURBAŞKANI, BİRÇOK ALANI KANUN GÜCÜNDE KARARNAMELER İLE DÜZENLEYECEKTİR:

“Başkanlık/cumhurbaşkanlığı” sistemini savunanların en önemli tezini şu şekilde özetleyebiliriz: “Bundan sonra kanunları Meclis koyacaktır. Bakanlar kurulunun dahil olmayacaktır. Bu sebeple Meclis daha güçlü olacaktır”.

Oysa yukarıda gördüğümüz üzere bir kere yapısal olarak Meclis, cumhurbaşkanının kontrolü altında olacak, kendi kaderini elinde tutamayacak, hükümeti denetleyemeyecek ve cüzdanın gücünü de kaybetmiş olacak.

Peki, yeni sistemde, Meclis'e kalan tek alan olan "kanun koyma alanı", gerçekten güçlü ve sınırları belli bir alan mıdır?

CUMHURBAŞKANLIĞI KARARNAMELERİ, KANUN ALANINI ESASLI ŞEKİLDE DARALTACAKTIR:

- **Bir kere bu bölüme başlarken, şu hususu tespit edelim:** Mevcut sistemimizde cumhurbaşkanının, kanunları "veto hakkı" yoktur. Evet, cumhurbaşkanı, uygun görmediği kanunları Meclis'e tekrar gönderebiliyor; ancak bu geri gönderim bir nevi tavsiye niteliğindedir. Meclis'e "Bu maddeleri tekrar düşünün," demek anlamına gelir. Gerçek bir veto değildir.

Yeni anayasa teklifinde, cumhurbaşkanına kanunlara ilişkin gerçek bir "veto hakkı" veriliyor. Artık yeni sistemde, cumhurbaşkanı bir kanunu Meclis'e geri gönderirse: Meclis, bu kanunu geçirmek için mutlaka salt çoğunluğu bulmalıdır. Bu da ister istemez, bazı durumlarda, cumhurbaşkanının istemediği konularda, Meclis'in kanun koymasını zorlaştıracaktır: Daha **büyük bir sayıda milletvekilinin, cumhurbaşkanı isteğine karşı açık irade beyan etmelerini gerektirecektir.** Kararnameleri sekteye uğratan kanunların çıkmasını da zorlaştıracaktır. Aşağıdaki bölümleri okurken bu hususu aklımızda tutalım.

- **Kanun ve Kararnameler "Eşit Değerde":** Bir kere şu hususu belirterek başlayalım: *Yeni anayasa teklifi, cumhurbaşkanlığı kararnamelerine (kararnameler) ve yasaya eşit veya en azından benzer bir ağırlık veriyor.*

- Mevcut sistemimizde, bakanlar kurulunun çıkardığı tüzükler önce Danıştay incelemesinden geçer. Kanunlara aykırılık olmasının diye kontrol edilir.

Şimdi bu ön inceleme kalkıyor.

- Mevcut sistemimizde, hukuk devleti olmanın temel ilkeleri gereği; her vatandaş, kanuna aykırı bakanlar kurulu kararlarının iptalini Danıştay’dan isteyebilir.

Bu hak da kalkacaktır!

- **Yeni anayasa teklifinde: Cumhurbaşkanı kararnemelerinin “kanuna uygunluğu” değil, “anayasaya uygunluğu” incelenecektir. Bunu inceleyecek kurum da Anayasa Mahkemesi’dir. İptali talep edebilecekler de artık halk değil, Meclis’teki en büyük iki siyasi parti veya 110 milletvekilidir.**

Özetle; yeni anayasada, kararnemeler ve kanunlar benzer şekilde muamele görüyor. Aralarında eskiden var olan “net hiyerarşi” yok oluyor. İkisinin de sadece anayasaya aykırılığı incelenecektir (Madde 148, 150). Ve halkın iptal talebi hakkı daraltılıyor. (Ancak bir dava sırasında anayasaya aykırılığı iddia edebilecek, mahkeme talebi geçerli bulursa Anayasa Mahkemesi’ne götürecektir).

Diğer bir ifadeyle, bir kararname, kanuna aykırı olsa dahi Anayasa Mahkemesi, anayasaya aykırı olmadığını belirleyebilecektir. Kararname böylece kanunun alanını daraltabilecek, gri alanlara ve çatışma alanlarına yol açacaktır. Bunu aşağıda birkaç basit örnekle izah edeceğim.

TESPİT 10:

KARARNAMELER VE KANUNLAR, HUKUKİ MUAMELE AÇISINDAN “EŞİT DEĞERDE” OLACAKTIR. İKİSİNİN DE SADECE ANAYASAYA AYKIRILIĞI İNCELENECEKTİR.

OYSA MEVCUT SİSTEMİMİZDE KARARNAMELER, KANUNLARA GÖRE AÇIK ŞEKİLDE HİYERARŞİDE “ALT SEVİYEDEDİR”.

BU ESASLI YENİLİK, BİRÇOK “GRİ ALAN”A VE KANUN-KARARNAME ARASINDA “ÇATIŞMA” ALANLARINA YOL AÇACAKTIR.

AYRICA GETİRİLEN YENİ İPTAL SİSTEMİYLE: HALKIN DOĞRUDAN DÜZENLEYİCİ İDARI İŞLEMLERİ İPTAL ETTİRME HAKKI DA ESASLI ŞEKİLDE DARALTILMIŞ OLUYOR, SİYASİ PARTİLER VE MİLLETVEKİLLERİNE BIRAKILMIŞ OLUYOR.

BU SİSTEMİN SONUCU: YA SÜREKLİ BİR GERGİNLİK YA DA SİNİK BİR MECLİS OLACAKTIR

Yeni anayasa teklifine göre kararname ve kanunlar, “eşit değer” muamele gördüğünden ve anayasada bu konuda birçok “gri alan” bulunduğundan, bu durum;

- (i) Ya sürekli cumhurbaşkanı ve Meclis arasında tartışma ve gerginliklere yol açacaktır (Anayasa Mahkemesi sürekli “hakem” konumunda olacaktır).

- (ii) Ya da aynı zamanda parti genel başkanı olan cumhurbaşkanı, alanını geniş kullanacaktır ve Meclis buna mecburen göz yumacaktır (Önceki sayfalarda 1.3 numaralı başlıkta izah ettiğim yapısal meseleden dolayı).

TESPİT 11:

KARARNAME ALANININ GENİŞ BELİRLENMESİ VE KANUNLARA "EŞİT DEĞERDE" TUTULMASI SONUCU YA ÜLKEMİZ GERGİNLİKTEN KURTULAMAYACAKTIR VEYA MECLİS BU DURUMU KABULLENİP SEMBOLİK BİR ALANA GERİ ÇEKİLECEKTİR.

MECLİS'TE, CUMHURBAŞKANININ GENEL BAŞKANI OLDUĞU PARTİ ÇOĞUNLUKTA OLURSA MECLİS SEMBOLİK BİR ALANA GERİ ÇEKİLECEKTİR.

ÜLKEMİZ KARARNAMELER İLE YÖNETİLECEKTİR

MECLİS'TE, CUMHURBAŞKANINDAN FARKLI BİR PARTİDEN ÇOĞUNLUK OLURSA ÜLKEDE SÜREKLİ BİR KARŞILIKLI GÜÇ SAVAŞI VE GERGİNLİK YAŞANACAKTIR.

İKİ SENARYONUN DA ÜLKEMİZE HAYIR GETİRMEYECEĞİ VE BUNUN SÜRDÜRÜLEMEZ BİR DÜZENLEME OLDUĞU AŞİKÂRDIR.

ÜLKEMİZİN KARARNAMELERLE YÖNETİLMESİ İLE KANUNLARLA YÖNETİLMESİ ARASINDAKİ TEMEL FARK NEDİR?

Cumhurbaşkanı Kararnameleri, bir kişi tarafından çıkarılacaktır. Bir günde, bir kişi, kimseyle istişare etmeden, hayatımızı etkileyen, çok önemli konularda değişiklikler yapabilecektir. **Oysa bir Kanunun çıkması önemli süreç ve süzgeçlerden geçiyor.** En azından, hazırlanma ve tartışma süreci oluyor, düşünülen değişikliklerle ilgili Sivil Toplum Kuruluşları fikir beyan edebiliyor, medyada yorumlar yapılıyor, muhalefet partileri komisyonlarda ve genel kurulda şeffaf bir şekilde görüşlerini sunuyor, yanışlar varsa uyarılar yapılıyor, vs. Biraz olsun “ortak akıl” arayışı ve istişare süreci var.

Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinde bu süreçlerin hiçbirini olmayacaktır...

Şu an (OHAL döneminde) Ülkemizi ve hatta ekonomimizi etkileyen çok geniş çaplı değişiklikler, bir günde, Kararnameler ile yapılıyor (KHK), yeni anayasa teklifi bir nevi bu uygulamanın benzerini getirecektir.

BİRKAÇ SOMUT ÖRNEK: KARARNAME VE KANUN ÇELİŐTİ-ĞİNDE DURUM?

Kararnamelerin kanun alanını daraltacağı hususuna ilişkin, yeni anayasayı savunanlar şu tezle cevap veriyor: “Yeni anayasaya göre kanun ve kararnamenin hükümleri arasında çelişki olursa, kanun hükümleri öncelikle uygulanır (Madde 104).” **Ancak bu “genel ilke” birçok gri bölgede uygulanamayacaktır. Sebepleri ve somut örnekleri:**

A) ANAYASANIN AÇIKÇA CUMHURBAŞKANINA BIRAKTIĞI “YÜRÜTMEME İLİŞKİN KONULARDA” KARARNAMELER ÖNCELİKLE UYGULANIR:

- Madde 104’te öngörüldüğü üzere, “yürütme yetkisine ilişkin tüm konularda” cumhurbaşkanı kararnameleri geçerli ola-

caktır. Bu da, kararnamelerin kanunlarla çelişmemesi gerektiği dzenlemesine göre **daha hususi (zel)** bir hüküm olduğu için hukukta öncelik kazanır. En azından öncelik kazanma ihtimali yüksektir.

Böylece çok geniş tanımlanmış “yürütme” alanında çelişen bir kanun olduğuunda “gri bölge”ye girmiş olacağız.

Hatta kanaatimce, kararname öncelikle uygulanacaktır. Bu geniş “gri alanlarda” ya Meclis sesini çıkarmayacak ve gittikçe alanının daralmasına izin verecek veya Anayasa Mahkemesi sürekli “hakem” rolünü üstlenmek zorunda kalacak ve ülkede gerginlik ve aksamalar olacaktır.

Birkaç somut örnek verelim:

- **Yeni anayasa teklifi, Madde 106: “Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulması cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile dzenlenir”.**

Bu madde çok açık ve net olarak ilgili konularda tek yetkili makamı cumhurbaşkanı olarak tayin ediyor. Bu alana neler giriyor? Örneğin, cumhurbaşkanı istediği şekilde bir bakanlık kurabilir, bir bakanlığı iptal edebilir, herhangi bir bakanlığın tüm teşkilat yapısını ve yetkilerini belirleyebilir.

Diyelim ki cumhurbaşkanı, enerji bakanlığının tüm yetkilerini yeniden dzenledi ve enerji bakanına, ülkemizdeki tüm elektrik fiyatlarını, takdirine kalmış bir kararla tek başına belirleme yetkisi verdi. Bu yetkiyi kararname ile dzenlediğinde anayasaya uygun bir dzenleme olur.

Oysa enerji piyasası artık kısmen liberalleşmiş, esaslı lde özelleşmiş bir piyasadır. Bu piyasada da Enerji Piyasası Dzenleme Kurumu’nun (EPDK) elektrik fiyatları konusunda (piyasa şartlarına saygılı olması gözetilerek) yetkileri var. Özel sektrdn

bu alana milyarlarca Türk lirası yatırım yapmış firmalar elektrik fiyatlarının belli bir çerçevede düzenlenmesine güvenmişler.

Şimdi bu çelişki ve kargaşayı kim çözecek? Anayasa Mahkemesi! Esasında, cumhurbaşkanı kararnamesi, kendisine verilen çok hususi (özel) bir yetki – Madde 106 çok net, bu alan “kararname ile düzenlenir” diyor - ve bu anlamda “özel husus” sayılabilir, yani “kararnameler, kanunlarla çelişirse kanunlar uygulanır,” hükmüne göre **öncelikle uygulanabilir.**

En azından şunu söyleyeyim: Kesinlikle ciddi bir hukuki tartışma yaratacak bir düzenlemedir.

– Benzer örnekleri fazlasıyla çoğaltabiliriz. Örneğin, teklifte, **“Cumhurbaşkanı milli güvenlik politikalarını belirler, gerekli tedbirleri alır,”** deniyor. (Madde 104)

Bu da çok net olarak cumhurbaşkanına bırakılmış -sınırları son derece belirsiz- geniş bir alandır. Yeni anayasa teklifinde, Madde 104’te geniş kapsamlı bir şekilde sayılmış bu tür tüm alanlarda (Bkz. Cumhurbaşkanı Yetkileri Tablom), kanun dahi olsa kararname öncelikle uygulanabilir.

Bu arada geçerken küçük bir not: *Anayasa Mahkemesi’nin 15 üyesinden 12’sini cumhurbaşkanı atayacaktır!*

TESPİT 12:

**YENİ ANAYASA TEKLİFİNDE HUSUSİ ŞEKİLDE
CUMHURBAŞKANINA BIRAKILMIŞ O KADAR GENİŞ VE
SINIRLARI BELİRSİZ ALAN VAR Kİ!**

**BU ALANLARDA KANUN DAHİ OLSA, ANAYASA
MAHKEMESİ’NİN KARARNAMENİN UYGULANMASI
LEHİNE KARAR VERMESİ MUHTEMELDİR.**

B) “KANUNDA AÇIKÇA DÜZENLENMEMİŞ KONULAR”: CUMHURBAŞKANI KARARNAMELERİNE GENİŞ YETKİ ALANI BIRAKACAKTIR

- Bildiğimiz üzere, kanunlar belli konularda genel ilkeleri düzenler; ancak ayrıntılara girmez. Ayrıntılar, kararname, tüzük ve yönetmeliklerle belirlenir. Bu da, doldurulacak çok büyük bir alan bırakır.

Örneğin; bir kanun, bir ilke getirir. Bir kuruma, bir sorumluluk yükler. Ancak alt mevzuatta bu sorumluluğa karşı hiçbir somut müeyyide düzenlemezseniz, fiiliyatta getirilen sorumluluk “teoride” (kağıt üzerinde) kalır ve hiçbir etkinliği olmaz. **Her zaman uygulama ve ayrıntı önemlidir!**

Bu durumda, “açıkça düzenlenmemiş konular”, cumhurbaşkanı kararnamelerine çok geniş bir yetki alanı bırakacaktır ve cumhurbaşkanı, kanun koyucunun gerçekleştirmek istediği amaçları da bazen etkileyecek düzenlemeler yapabilecektir.

TESPİT 13:

*SOMUT ÖRNEKLERDEN DE GÖRÜLECEĞİ ÜZERE,
KARARNAMELER VE KANUN ARASINDA ONLARCA
HATTA YÜZLERCE “GRİ BÖLGE” OLUŞACAKTIR.*

**ÜSTELİK CUMHURBAŞKANINA BIRAKILAN SON
DERECE GENİŞ YETKİ ALANLARI OLDUĞU İÇİN
O ALANLARDA KARARNAMELER HUKUKEN DE
ÖNCELİKLE UYGULANACAKTIR.**

*FİİLİYATTA; AYNI ZAMANDA PARTİ GENEL BAŞKANI
OLAN VE MECLİS'İ FESHETME YETKİSİNİ ELİNDE
TUTAN CUMHURBAŞKANINI "RAHATSIZ ETMEMEK"
ADINA, MECLİS BİRÇOK ALANDA, ÜLKENİN
KARARNAMELER İLE YÖNETİLMESİNİ KABUL
EDECEKTİR. DAVALAŞMAKTAN İMTİNA EDECEKTİR.*

*BİRÇOK ALANDA DA SADECE ÇOK TEMEL İLKELERİ
BELİRLEYEN ANCAK "İÇİNİ DOLDURMAYI" ÇOK BÜYÜK
ÖLÇÜDE CUMHURBAŞKANI KARARNAMELERİNE
BIRAKAN KANUNLARIN ÇIKACAĞI PEK
MUHTEMELDİR.*

*TÜM BU SEBEPLERLE, KANUN ALANI ESASLI ŞEKİLDE
DARALACAKTIR.*

***BÜYÜK ÖLÇÜDE, CUMHURBAŞKANI, KANUN
GÜCÜNDE KARARNAMELERLE ÜLKEYİ
YÖNETECEKTİR.***

BUNUN ETKİSİ?

***BİR GÜNDE, HİÇ TARTIŞILMADAN, HİÇ İSTİŞARE
EDİLMEDEN, BİR KİŞİNİN İMZASIYLA,***

***ÜLKEYİ DERİNDEN ETKİLEYEN DÜZENLEMELER
YAPILABİLECEKTİR!***

2.3. CUMHURBAŞKANI TÜM DEVLETİ TEK BAŞINA BAŞTAN YAPILANDIRABİLECEKTİR: 3 TEMEL YETKİ İLE:

- *Yeni anayasa teklifi yasalarsa mevcut sistemimizde Meclis'in alanında olan devlet yapılanmasına ve bürokrasiye ilişkin tüm esaslı yetkiler, cumhurbaşkanında olacaktır. Bu yetkileri 3 temel başlık altında toplayabiliriz:*

A) BAKANLIKLARIN VE TEŞKİLATLARININ KURULMASI VE YETKİLENDİRİLMESİ

- Bakanlıkların kurulması ve yetkilendirilmesi, mevcut anayasamızda (Madde 113) kanun gerektiren bir alandır. Yeni anayasa teklifi ile Madde 113 iptal ediliyor ve Yeni Madde 106 ile:

“Bakanlıkların kurulması, kaldırılması, görevleri ve yetkileri, teşkilat yapısı ile merkez ve taşra teşkilatlarının kurulmasının” artık cumhurbaşkanı kararnamesi ile düzenleneceği öngörülmüyor.

Bu alan o kadar geniş bir alan ki, cumhurbaşkanına verilen bu yetkinin sınırlarını ve sonuçlarını şu an öngörmek bile mümkün değil.

Yukarıda enerji bakanına verilebilecek “elektrik fiyatlarını tek taraflı belirleme” örneğini vermiştim. Bu örnek her bakanlık ile tekrarlanabilir, çeşitlendirilebilir. Ucu açık ve şu an sonuçlarını hayal bile edemeyeceğimiz bir yetkidir. Birçok alanda tereddüt ve tartışma da yaratabilecek bir yetkidir. Zira bu alan tamamen cumhurbaşkanına bırakılmıştır: Oysa bu alanda yapacağı düzenlemeler bir kanunla çelişirse, neler olacak? Yine karar Anayasa Mahkemesi’ne kalacaktır. Yine belirsizliklerle dolu bir süreç bizleri bekliyor olacaktır.

Milyonlarca kamu memurunu ilgilendiren, bakanlıkların merkezi ve taşra teşkilatlanması hususu da tamamen cumhurbaşkanına bırakılmış bir alan oluyor.

Bu alan da şu an öngöremeyeceğimiz sonuçlara yol açabilir. Tüm kamu memurlarının seçiminden atanmasına görevden alınmasına kadar, ucu tamamen açık bir alandır. Bu alanın sınırlarını cumhurbaşkanı kendisi belirleyecektir.

B) BAĞIMSIZ DÜZENLEYİCİ KURUMLARIN KURULMASI

– **“Kamu tüzel kişilerin” kurulması: Mevcut sistemimizde sadece kanunlarla mümkündür, artık cumhurbaşkanı kararnamesi ile de olabilecektir (Madde 123-3):**

“Kamu tüzel kişilerin” arasında, büyük önem taşıyan bağımsız kurumlar vardır. Bunlar örneğin: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Türk Patent Enstitüsü (TPE), TÜBİTAK, vs.

Bu saydığımız “kamu tüzel kişilerin” hukuk sistemimizde önemi çok büyüktür: Örneğin, SPK, halka açık şirketlere ilişkin kuralları belirler, idari yaptırımlar kullanır vb. EPDK, enerji piyasasını düzenler. BDDK, bankacılık piyasasını düzenler, denetler: Bankacılık sisteminin iyi ve güvenilir bir şekilde işleminin garantörüdür.

Artık bu çok önemli bağımsız kurumlar, cumhurbaşkanı kararnamesi ile kurulabilecektir. Bu şekilde yeni kurumlar oluşabilecektir, bu kurumların bazıları mevcut kurumlarla örtüşen alanlarda yetkilendirilebilecektir. Kaldı ki zaten mevcut kurumların da üst düzey yetkililerini cumhurbaşkanı atayacaktır.

C) ÜST KADEME BÜROKRASİNİN ATANMASI-ATAMA KRİTERLERİNİN BELİRLENMESİ

Mevcut sistemimizde, üst düzey bürokrasi genelde bakanlar kurulu kararı ile atanır ve atama usul ve esasları kanun ile düzenlenir.

Teklif edilen yeni anayasada, “üst kademe kamu görevlilerinin” atanması ve bu atamalara ilişkin “usul ve esaslar” artık *cumhurbaşkanı kararnamesi ile belirlenecektir.* (Madde 104)

a) Üst kademe kamu görevlilerinin “tanımı” yapılmadığı için **bu tanımı da cumhurbaşkanı yapacaktır.** Böylece atamaların kapsamını da cumhurbaşkanı belirleyecektir. Bu sebeple, cumhurbaşkanı istediği takdirde, “üst kademe kamu görevlileri” listesi, bürokrasinin esaslı kısmını kapsayabilir.

Kanaatimce her halükarda hem merkezi idareye bağlı kurum ve kuruluşların üst düzey yöneticilerini kapsayacaktır, hem de kamu tüzel kişilerin, bağımsız kurumların üst düzey yöneticilerini. Zira yeni anayasa teklifinde bu konuda hiçbir ayırım veya kısıtlama yoktur.

Bu sebeple, yeni anayasa kabul edilirse,

Cumhurbaşkanı tek başına, takdirine kalmış bir kararla ve hiçbir denetime tabi olmadan, örneğin –en azından- şu kişileri atayacaktır:

Bakanları,

Müsteşarları,

Bakanlıklardaki Daire Başkanlarını,

Valileri,

Merkez Bankası Başkanını,

EPDK Başkanı ve üyelerini,
BDDK Başkanı ve üyelerini,
SPK Başkanı ve üyelerini,
Rekabet Kurulu Başkanını ve üyelerini,
YÖK üyelerini vb.

Listenin sınırları anayasa teklifinde belirlenmemiştir.

b) Bu atamaların “usul ve esaslarını” da cumhurbaşkanının kendisi belirleyecektir.

Yukarıda izah ettiğim üzere, mevcut sistemimizde, kanunda atanacak üst düzey bürokratların taşınması gereken asgari şartlar yazar. Örneğin, eğitimleri, geçmiş tecrübeleri vs.

Yeni anayasa teklifine göre artık bu usul ve esasları, atama kriterlerini, cumhurbaşkanı tek başına belirleyebilecektir.

Burada önemli bir risk ortaya çıkıyor:

Bir cumhurbaşkanı isterse, atama kriterlerini azaltabilir hatta tamamen kendi “takdirine” bırakabilir. Bunun sonucu, devletin, bürokrasinin genel kalitesi, tecrübesi, birikimi düşebilir.

Atama kriterleri de cumhurbaşkanına bırakıldığı için: Sistemin “emniyet supabı” yok:

Bir Merkez Bankası başkanının yeterince mesleki birikimi olmayan; ama cumhurbaşkanının “yakını” ve sözünden çıkmayacak biri olduğunu düşünün? **Böyle bir Merkez Bankası güven verebilir mi?**

Başkanları ve kurul üyeleri bu şekilde atanan bağımsız kurullar, iş dünyasına, yatırımcılara, vatandaşlara güven verebilir mi? **“Bağımsız kurum” nitelikleri devam edebilir mi?**

Bunlar düşündüğümüzden de önemli sorular ve maalesef bu yeni anayasa teklifinde bu sorulara hiçbir makul cevap yoktur. Olası istismarları ve hataları önleyecek hiçbir denetleme mekanizması öngörülmemiştir.

ABD BAŞKANI'NIN BÜROKRATİK ATAMALARDA BÖYLE BİR YETKİSİ YOK!

– Başkanlık Sisteminde Bürokrasinin Atanması Hususunda ABD Örneği

1) ABD Başkanı sadece **federal** üst düzey kamu görevlilerini atayabilir. Bunlar da küçük bir azınlıktır, zira ABD federasyon olduğu için kamu yöneticilerinin yüzde 90'u eyalet seviyesinde atanmaktadır. Eyalet seviyesinde yapılan atamalara ilişkin başkanın hiçbir etki ve yetkisi yoktur. Eyaletlerin kendi bağımsız yürütme, yasama ve yargı erkleri vardır.

2) **Başkanın tüm atamaları, -kendi kabine üyelerinin atamaları da dahil olmak üzere- Senato incelemesine ve onayına tabidir.** Senato esaslı bir denetim uygular, tüm adayları uzunca sorgular, dosyalarını ve geçmişlerini inceler. Senato üyeleri çok güçlü ve bağımsız oldukları için bu denetim "kağıt üzerinde" değil, gerçek bir denetimdir. Bugünlerde yeni Başkan Trump'ın kabine adaylarının ne kadar sert sorgulandığını izleyebilirsiniz. Üstelik en sert soruları soran senatörler de, Trump gibi Cumhuriyetçi, aynı partiye mensuplar.

Burada da yine **ortak akıl** arayışını görüyoruz. İsteddiği kadar, halkın oylarının ciddi bölümü ile seçilmiş olsun, üst düzey bürokrasinin oluşumu bir kişiye, bir akla bırakılmamıştır. Başkanın tüm atamaları; tüm toplumu temsil eden senatörlerin incelemesine sunuluyor ve onayları aranıyor.

3) ABD tarihinde birçok kez başkan bir partidendir, Senato çoğunluğu ise başka partiden. Diyelim ki başkan Demokrat, Senato çoğunluğu ise Cumhuriyetçi! Amerikalı hukukçular, 200 yıllık tarihlerinde hiçbir zaman şöyle bir teklifle gelmemiştir: *“Bu Senato onayı hükmünü değiştiririm! Senato onayını kaldıralım! Başkanın hızını kesebilir, farklı partilerden olurlarsa tıkanma yaşanabilir.”* Neden, sizce? **Çünkü ABD’liler için ortak akli arayıp en doğru adayları belirlemek, bir kişiye her konuda güvenmekten daha doğru bir tercihtir.** Çünkü bir kişi her zaman hata yapabilir veya yetkilerini istismar edebilir. Demokrasiler, tarihten aldıkları derslerle, ortak akli ön planda tutmuşlardır, kuvveti başka kuvvetlerle sınırlamışlardır.

4) ABD Başkanı, atamaların esaslarını (kriterlerini) belirlemiyor, **“Office of Personnel Management” (Personel İdaresi Kurumu) adında bir kurum düzenliyor.** Yılda 2 milyar dolarlık bütçesi olan bu kurumun tek görevi, atamalar için çok kapsamlı ve ayrıntılı **liyakat kriterleri** belirlemek. Bu şekilde, bürokraside *“partizanca”* atamaların önüne geçilmek amaçlanmıştır. ABD Başkanı neredeyse tüm bürokratları bu listelerden seçiyor. ABD’de **liyakat ve “bipartizanlık”** (yani iki partiye de eşit mesafe) ön planda tutulmuştur.

Zira devlet: Güçlü, birikimli, kaliteli ve vatandaşlara eşit mesafede olmalıdır.

DEVLET TARAFSIZ OLMALIDIR: BUNUN “VESAYET” İLE İLGİSİ YOKTUR:

Tüm ileri demokrasilerde devlet büyük ölçüde *“tarafsız”* tasarlanmıştır: O dönem seçilen *“yüzde 51’e tüm devleti tek taraflı yapılandırma yetkisi verilmez.* Bu yaklaşım *“vesayetçi”* bir yaklaşım değildir. Doğru olan budur. Bunun iki önemli nedeni vardır:

- i) Tüm demokrasilerde devletin tarafsızlığını sağlamak esastır. Aksi takdirde “parti devleti” oluşur ve toplumun esaslı bir bölümü kendini dışlanmış hisseder. Ülkede kutuplaşma ve gerginlik had safhada olur. Bu da birçok tehlikeyi beraberinde getirir.
- ii) Bir devletin; güçlü, verimli ve etkin olması için kaliteli ve birikimli kadroları olmalıdır. Bürokraside atamalar, belli bir gruba yönelik, aidiyet üzerinden değil; tamamen tarafsız, liyakat esasına göre yapılmalıdır. Aksi takdirde, zamanla devlet kalitesizleşir ve ülke bir bütün olarak geriye gider. Ekonomi de geriye gider, uluslararası ilişkiler de geriye gider, eğitim de geriye gider. Eğitim geriye giderse, AR-GE de geriye gider, sağlık hizmetleri de, vs...

Diyelim ki seçilen bir cumhurbaşkanı, sadece kendisine sonsuz bağlılık ifade eden kişileri atadı (hiçbir liyakat kriterini dikkate almadı): Sizce sonunda devletimizin kalitesi düşmez mi?

Diyelim ki bir ameliyata gireceksiniz... Doktorun, akrabanız veya en iyi dostunuz olmasını mı istersiniz yoksa en iyi fakülte-den diploma almış, tecrübeli biri olmasını mı? Teklif edilen yeni anayasaya göre, devletin tüm kritik pozisyonlarında (sağlık dahil!) “en iyi dost” atanabilir!

Verimli ve hızla gelişen bir ülke için kaliteli devlet kurumları şarttır! Liyakat esasına göre değil de “belirli bir gruba mensubiyet” esasına göre yapılan atamaların ülkemizde nasıl bir faciaya yol açtığını yakın zamanda gördük!

TESPİT 14:

BİR KİŞİ, BİR GÜNDE,

***TÜM TÜRKİYE CUMHURİYETİ DEVLETİ’Nİ BAŞTAN
YAPILANDIRABİLECEK (BAKANLIKLAR VE YETKİLERİ,
KAMU TÜZEL KİŞİLERİ-BAĞIMSIZ KURUMLAR) VE***

**TÜM BÜROKRASIYİ KENDİ TAKDİRİNE KALMIŞ
ŞEKİLDE, İSTEDİĞİ KRİTERLERLE, ATAYABİLECEKTİR.**

**BUNU DA HİÇBİR DENETİM OLMADAN
YAPABİLECEKTİR.**

**YENİ ANAYASA HİÇBİR “EMNİYET SUPABI”
ÖNGÖRMEMİŞTİR!**

**ÜLKEMİZ DAHA YENİ, AĞIR BİR “PARALEL
YAPILANMA” KRİZİ İLE BOĞUŞTU VE HALEN
BOĞUŞUYOR: DÜŞÜNÜN Kİ HER HANGİ BİR
GRUBA/ÖRGÜTE GİZLİ SEMPATİSİ OLAN BİRİSİ
CUMHURBAŞKANI SEÇİLDİ: BÜTÜN DEVLETİ BİR
GÜNDE “O GRUBUN/ÖRGÜTÜN DEVLETİNE”
ÇEVİREBİLİR!**

**VE ANAYASA TEKLİFİNDE BU KORKUNÇ RİSKİ
ENGELLEYECEK BİR TEK HÜKÜM YOKTUR.**

KİŞİLER ÜZERİNDEN SİSTEMLER TARTIŞILMAZ:

**BUGÜN BU RİSK OLMAYABİLİR, ANCAK YARIN
KİMİN CUMHURBAŞKANI SEÇİLECEĞİNİ HİÇBİRİMİZ
BİLMİYORUZ!**

**BU TÜR BİR YETKİ PARLAMENTER SİSTEMLERDE
OLMADIĞI GİBİ BAŞKANLIK SİSTEMLERİNDE DE
YOKTUR!**

**ABD BAŞKANI’NIN, BÜROKRASİ ATAMALARINA
İLİŞKİN, TÜRKİYE’DEKİ YENİ ANAYASA TEKLİFİNİN
CUMHURBAŞKANINA VERDİĞİ YETKİLERDEN ÇOK**

DAHA DAR YETKİLERİ VAR! ÜSTELİK TÜM YETKİLERİ
SENATO DENETİMİNE VE ONAYINA TABİDİR.

**BİLİNEREK TÜM GELİŞMİŞ DEMOKRATİK SİSTEMLERDE
DİKKAT EDİLEN İLKELER ŞUNLARDIR:**

**(1) DEVLET SİYASALLAŞMAMALI, TÜM
VATANDAŞLARA EŞİT MESAFEDE DURMALIDIR!
BELLİ BİR SİYASİ GÖRÜŞLÜ BİR KİŞİYE TÜM DEVLETİ
TEK BAŞINA YAPILANDIRMA YETKİSİ VERİLİRSE,
TOPLUMUN “YARISI” KENDİNİ DIŞLANMIŞ HİSSEDER,
KUTUPLAŞMA ARTAR.**

**(2) DEVLET SİYASALLAŞIRSA DEVLETİN KALİTESİ
DÜŞER ZİRA ATAMALAR –LİYAKAT YERİNE- SİYASİ
AİDİYET BAZINDA YAPILABİLİR. BU DA TÜRKİYE’Yİ
HER ALANDA GERİYE GÖTÜRÜR, SONUNDA
VATANDAŞLARIN DEVLETEN İYİ HİZMET
ALAMAMASINA VE EKONOMİNİN DE
GERİLEMESİNE YOL AÇAR!**

2. BÖLÜM SONUÇ TESPİTİ:

**YENİ ANAYASA TEKLİFİ, CUMHURBAŞKANINA ÇOK
KAPSAMLI YENİ YETKİLER VERECEKTİR. EN KİLİT
YETKİLERİ 3 GRUPTA TOPARLAMAK GEREKİRSE:**

**– HALKIN PARASINI HARCAMA YETKİSİ (BÜTÇE
YETKİSİ) ARTIK CUMHURBAŞKANINDA,**

**– CUMHURBAŞKANI BİRÇOK ALANDA
– HİÇBİR İSTİŞARE SÜRECİNDEN GEÇMEDEN -
KANUN GÜCÜNDE KARARNAMELER İLE ÜLKEMİZİ
YÖNETECEBİLECEKTİR,**

**– CUMHURBAŞKANI TEK BAŞINA TÜM DEVLETİ
BAŞTAN YAPILANDIRABİLECEKTİR.**

**BİLİNER DEMOKRATİK BAŞKANLIK VEYA
PARLAMENTER SİSTEMLERİN HİÇBİRİNDE BU DERECE
KAPSAMLI YETKİLER BİR KİŞİYE VERİLMEMİŞTİR.**

ÇOK İYİ DÜŞÜNÜLMELİ.

**BU HUSUSLAR KİŞİLER BAZINDA TARTIŞILMAMALI:
BİR SONRAKİ SEÇİMLERDE KİMİN BU YETKİLERİ
KULLANACAĞINI HİÇBİRİMİZ BİLMİYORUZ!**